

Αρείου Πάγου: 364/1995

Πηγή: Ποιν. Χρ. ΜΕ'95 σελ. 743

Περίληψη: Έννοια εγκλήματος δια παραλείψεως τελουμένου. Επιβάλλεται η έρευνα της ιδιαίτερης νομικής υποχρεώσεως. Πηγές αυτής. Πότε υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραλείψεως και του αποτελέσματος. Για τη διακρίβωση της εξ αμελείας ποινικής ευθύνης λαμβάνονται υπόψη οι αντικειμενικές περιστάσεις τελέσεως της πράξεως και οι προσωπικές ικανότητες του δράστη. Αιτιολογημένη καταδίκη για ανθρωποκτονία εξ αμελείας και παράλειψη λήψεως μέτρων ασφαλείας σε οικοδομές του αναιρεσειόντος εργολάβου, ο οποίος παρέλειψε να λάβει τα αναγκαία μέτρα ασφαλείας για την προστασία των εργαζομένων που απασχολούσε από τυχαία επαφή με αγωγό της ΔΕΗ, με αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος, όταν αυτός επεχείρησε την ανύψωση ξύλου στη στέγη οικοδομής.

Απόφαση Δικαστηρίου

Πρόεδρος: κ. Κ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εισηγητής: κ. Γ. ΣΤΑΘΕΑΣ

Εισαγγελεύς: Δ. ΔΩΡΗΣ

Δικηγόρος: κ. Δ. Παπαϊωάννου

Επειδή κατά το άρθρο 15 του Ποινικού Κώδικα "όπου ο νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτεί να έχει επέλθει το αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του τιμωρείται, όπως η πρόκληση του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παραλείψεως έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος. Η διάταξη προβλέπει το δια παραλείψεως τελούμενο έγκλημα, το οποίον θεωρείται υφιστάμενο, οσάκις αυτός που παρέλειψε να αποτρέψει την επέλευση του αποτελέσματος, ανήκοντος στην αντικειμενική υπόσταση ωρισμένου εγκλήματος τελέσεως τιμωρείται, όπως αυτός ο οποίος δι' ενεργείας παρήγαγε το αποτέλεσμα, δηλαδή ο δράστης του εγκλήματος τελέσεως. Υπόκειται ειδική μορφή εγκλήματος, δεδομένου ότι η αντικειμενική υπόστασή του τελείται όχι μόνον δι' ενεργείας, αλλά και δια παραλείψεως, ισουμένης νομικώς προς την δι' ενεργείας παραγωγή του αποτελέσματος. Όχι όμως οποιαδήποτε παράλειψη με εγκληματικό αποτέλεσμα κατά την αντικειμενική υπόσταση εντάσσεται στην έννοια του

εγκλήματος του δια παραλείψεως τελουμένου, αλλά μόνον οσάκις ο φερόμενος ως παραλείψας είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του αποτελέσματος. Η προϋπόθεση δε αυτή επιβάλλεται να ερευνάται, εάν συντρέχει στην δεδομένη περίπτωση, αφού η τυχόν ανυπαρξία της αναιρεί την έννοια του δια παραλείψεως τελουμένου εγκλήματος. Η υποχρέωση αυτή πηγή έχει τον νόμο, οσάκις ρητή διάταξη επιβάλλει ενέργεια συγκεκριμένη, ένα σύνολον νομικών καθηκόντων και υποχρεώσεων ή υπό ειδική σχέση ενεργείας, ως εκ της οποίας ο φερόμενος ως υπαίτιος είχε αναδεχθεί εκουσίως την αποτροπή κινδύνου μελλοντικώς. Προϋποτίθεται ότι θα υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραλείψεως και του εγκληματικού αποτελέσματος, ο οποίος θεωρείται υφιστάμενος, όταν στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι δεδομένη η αποχή εξ ωρισμένης ενεργείας, η οποία, αν επιχειρείτο, ήταν δυνατόν μετά πιθανότητας να παρακωλυθεί η εκτέλεση του εγκλήματος. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 78 ΠΔ 1073 της 12/16.9.1981 "περί μέτρων ασφαλείας κατά την εκτέλεσιν εργασιών εις εργοτάξια οικοδομών και πάσης φύσεως έργων αρμοδιότητος Πολιτικού Μηχανικού", δια την πρόληψη ατυχημάτων, από άμεσον ή έμμεσον επαφήν ή προσέγγισιν προς δίκτυα ή λοιπά στοιχεία ηλεκτρικών εγκαταστάσεων υπό τάσιν, πρέπει ειδικώτερον: α) Να λαμβάνονται όλα τα επιβαλλόμενα μέτρα ώστε να αποκλείεται η προσέγγιση εργαζομένων εις ηλεκτροφόρους αγωγούς ή στοιχεία, ασχέτως τάσεως των. β) Αι μεταφοραί, χειρωνακτικάί ή μη, σιδηροπλισμού, σωλήνων, κιγκλιδωμάτων τροχιών αναβατορίων, πυραύλων ως και αι προσεγγίσεις αντλιών σκυροδέματος, να πραγματοποιούνται μακράν από ηλεκτροφόρους αγωγούς ασχέτως τάσεως. Κατά δε το άρθρο 5 Ν. 1396/13/15.9.1983 "Υποχρέωσεις λήψης και τήρησης των μέτρων ασφαλείας στις οικοδομές και λοιπά ιδιωτικά τεχνικά έργα". Ο εργολάβος και υπεργολάβος τμήματος του έργου είναι συνυπεύθυνοι και υποχρεούνται: 1) Να λαμβάνουν και να τηρούν όλα τα μέτρα ασφαλείας που αφορούν στο τμήμα του έργου που ανέλαβαν, ανεξάρτητα, εάν αυτό εκτελείται ολόκληρη ή κατά τμήματα με υπεργολάβους, 2) Να τηρούν, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τέχνης, τις οδηγίες του επιβλέποντος, όπως προβλέπονται στο άρθρο 7 του νόμου αυτού και αφορούν στο τμήμα του έργου που έχει αναλάβει. Εξ άλλου, κατά μεν το άρθρο 302 Ποινικού Κώδικος "όποιος επιφέρει από αμέλεια τον θάνατον άλλου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών", κατά δε το άρθρο 28 του

ιδίου κώδικος από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη της προσοχής, την οποία ώφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλλει είτε δεν προέβλεπεν το αξιόποινο αποτέλεσμα που προεκάλεσε η πράξη του είτε το προέβλεπε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επήρχετο. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, προκειμένου να διακριβωθεί η εξ αμελείας ποινική ευθύνη φυσικού προσώπου, λαμβάνονται υπ' όψη αφ' ενός μεν οι αντικειμενικές περιστάσεις, υπό τις οποίες τελέσθηκε η πράξη για να κριθεί, αν καταβλήθηκε από τον δράστη η επιβαλλόμενη προσοχή σε κάθε μετρίως και συνετό άνθρωπο από τους νομικούς κανόνες, την κοινή πείρα και λογική και αφ' ετέρου οι προσωπικές ικανότητες του δράστη, για να κριθεί, αν μπορούσε να προβλέψει και αποφύγει το αξιόποινο αποτέλεσμα, το οποίον προήλθε από την πράξη ή παράλειψη και τελεί σε αιτιώδη συνάφεια. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, το δικαστήριο, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, εδέχθη, ως προκύψαντα από την επ' ακροατηρίου διαδικασία, τα εξής πραγματικά περιστατικά: Την 14 Δεκεμβρίου 1987, με περισσότερες πράξεις, ο αναιρεσείων ετέλεσε περισσότερα αδικήματα. Στα Μονόσπιτα Ημαθίας την ως άνω ημερομηνία, ενώ ο Κ.Κ. εργαζόμενος στην κατασκευή της στέγης της οικίας του Θ.Λ., κατά την ανύψωση ενός ξύλου μήκους έξι (6) μέτρων, με σκοπό να το προσαρμόσει και να το καρφώσει στο κεντρικό ξύλο της στέγης, αυτό ήλθε σε επαφή με εναέριο αγωγό της ΔΕΗ, απέχοντα (1,60) μ., από την άκρη της πλάκας της οικοδομής, με αποτέλεσμα ο εργαζόμενος να υποστεί ηλεκτροπληξία, προκληθείσα εκ της επικρατούσης υγρασίας και να επέλθει συνεπεία αυτής ο θάνατός του. Υπαίτιος του θανάτου είναι και ο αναιρεσείων εργολάβος ο οποίος είχε αναλάβει την κατασκευή της στέγης και απασχολούσε στο έργο τον θανόντα. Ο αναιρεσείων από αμέλειά του, δηλαδή από έλλειψη της προσοχής, την οποίαν ώφειλε και ηδύνατο να καταβάλλει, δεν προέβλεπε το αποτέλεσμα της παραλείψεώς του και δεν έλαβε τα απαιτούμενα μέτρα ασφαλείας δια την προστασία των εργαζομένων. Ειδικότερον, καίτοι είχε την ιδιότητα του εργολάβου οικοδομών, δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα ασφαλείας δια την προστασία των εργαζομένων από την τυχαία επαφή των χρησιμοποιουμένων δομικών υλικών με τον αγωγό της ΔΕΗ και δη την ασφαλή επένδυση του δικτύου με μονωτικό υλικό, προστατευτικό σανίδωμα, προς αποφυγή επαφής προς τους ηλεκτροφόρους αγωγούς, ευρισκομένους υπό συνεχή τάση (15.000) βόλτ. Η έλλειψη λήψεως

των ως άνω επιβεβλημένων αναγκαίων προστατευτικών μέτρων στην συγκεκριμένη περίπτωση συνετέλεσε αποκλειστικώς στην προκληθείσα ηλεκτροπληξία, δι' επαφής του μεταφερομένου επιμήκους ξύλου από τον εργαζόμενο, στον εναέριο ηλεκτροφόρο αγωγό της ΔΕΗ και της αυτομάτου μεταδόσεως της ηλεκτρικής ενεργείας επί του σώματος του εργαζομένου, με συνέπεια να υποστεί ηλεκτροπληξία και να επέλθει ο θάνατός του, ο οποίος ήταν απότοκος των ως άνω παραλείψεων του αναιρεσειόντος. Περαιτέρω το δικαστήριο εδέχθη ότι ο αναιρεσειών, εργολάβος τυγχάνων, παρέλειψε να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα κατά την κατασκευή στέγης μιας οικίας, ήτοι παρότι από την άκρη της πλάκας της οικοδομής σε απόσταση μόλις (1,60) μέτρων υπήρχε εναέριος αγωγός της ΔΕΗ τάσεως (15.000) βολτ, με συνέπεια να υπάρχει κίνδυνος ατυχήματος από την άμεση επαφή διαφόρων υλικών, εν τούτοις προ πάσης ενάρξεως των εργασιών στην οικοδομή δεν προέβη στην λήψη των κατά την περίπτωση αναγκαίων μέτρων και δη στην επένδυση του δικτύου με μονωτικό υλικό και προστατευτικό σανίδωμα προς αποφυγή προκλήσεως κινδύνου εκ του ηλεκτροφόρου αγωγού στους εργαζομένους, με συνέπεια να επέλθει ατύχημα και μάλιστα θανατηφόρος ηλεκτροπληξία στο πρόσωπο του εργαζομένου Κ.Κ.: Με όσα εδέχθη το δικαστήριο διέλαβε πλήρη και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού αναφέρει τα ληφθέντα υπόψη αποδεικτικά μέσα, τα επ' ακροατηρίου αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά και τους νομικούς συλλογισμούς, με βάση τους οποίους ορθώς υπήγαγε τα αντικειμενικά στοιχεία στον προσήκοντα κανόνα δικαίου. Εντεύθεν δε πρέπει να απορριφθεί ο περί ελλείψεως αιτιολογίας μοναδικός λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Σύμφωνα με το σκεπτικό της ανωτέρω αποφάσεως στο δια παραλείψεως τελούμενο έγκλημα εξ αμελείας ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραλείψεως και του εγκληματικού αποτελέσματος θεωρείται ως υφιστάμενος «όταν στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι δεδομένη η αποχή εξ ωρισμένης ενέργειας, η οποία, αν επιχειρείτο, ήταν δυνατόν μετά πιθανότητας να παρακωλυθεί η εκτέλεση του εγκλήματος» (έξαρση Ν.Λ.). Από την παραδοχή αυτή δημιουργούνται ορισμένα ζητήματα, με τα οποία θα

ασχοληθούμε ακροθιγώς παρακάτω: Τα βασικότερα από τα ζητήματα αυτά έχουν ως εξής:

α) σε ποιον βαθμό πρέπει να πιθανολογείται ότι το αποτέλεσμα θα απεφεύγετο εάν ο δράστης δεν είχε παραλείψει την οφειλόμενη ενέργεια, προκειμένου να καταφάσκει ο αιτιώδης εν προκειμένω σύνδεσμος, και, συναφώς, προς το ερώτημα αυτό,

β) υπό ποιές προϋποθέσεις δεν απεμπολείται με την πιθανολόγηση το θεμελιώδες αποδεικτικό αξίωμα *in dubio pro reo*; Και περαιτέρω

γ) πόση πιθανολόγηση αρκεί για τον σχηματισμό δικανικής πεποιθήσεως; Τέλος

δ) πως μπορεί ο κατηγορούμενος να αμυνθεί κατά της υποθετικής στοιχειοθετήσεως του αιτιώδους συνδέσμου;

Επί του πρώτου ερωτήματος σημειώνεται ότι η νομολογία των δικαστηρίων μας απαιτεί συνήθως «μεγάλον βαθμόν πιθανότητας» (ΑΠ 270/1962 ΠοινΧρ ΙΒ' 558) ή «βαθμόν μεγάλης πιθανότητας» (Εφ. Αιγαίου 48/1992 ΠοινΧρ ΜΓ' 59), ενώ η θεωρία κάνει λόγο για «πιθανότητα προσεγγίζουσα την βεβαιότητα» (Ν. Ανδρουλάκης, Ποινικόν Δίκαιον Ι, σελ. 297, Ι. Γιαννίδης, Παρατηρήσεις ΑΠ 1199/1990, ΠοινΧρ ΜΑ' 512). Ενόψει λοιπόν του γεγονότος ότι ο Άρειος Πάγος θεωρεί ως επαρκή για την κατάφαση του αιτιώδους συνδέσμου την απλή πιθανολόγηση της μη επελεύσεως του αποτελέσματος σε περίπτωση που ο υπαίτιος δεν είχε παραλείψει την οφειλόμενη ενέργειά του, αναρωτιέται κανείς εάν πρόκειται εδώ για μιαν αθέλητη γλωσσική αβλεψία χωρίς περαιτέρω συνέπειες, ή πρόκειται, αντίθετα, για μεταβολή της νομολογίας ως προς το σημείο αυτό.

Σχετικά με το δεύτερο των τεθέντων ερωτημάτων πρέπει να παρατηρηθεί ότι η παραδοχή μιας απλής πιθανολόγησης περί μη επελεύσεως του αποτελέσματος, θα επήγετο δύο τουλάχιστον αρνητικές συνέπειες: από πλευράς μεν ουσιαστικού ποινικού δικαίου, θα είχαν ως αποτέλεσμα την σιωπηρή μετατροπή με τον τρόπο αυτό ενός εγκλήματος βλάβης σε ένα έγκλημα διακινδυνεύσεως. Και τούτο διότι η τιμώρηση για την απλή πιθανότητα επελεύσεως του εγκληματικού αποτελέσματος σημαίνει κατ' ουσίαν τιμώρηση για μόνη την δημιουργία κινδύνου προκλήσεώς του. Ότι με τον τρόπο αυτό θα αφαιρείτο σε απαξία από το αποτέλεσμα θα προσεδίδετο στην αμελή παράλειψη, κατά παράβασιν του κανόνος ότι στο εξ αμελείας

έγκλημα απαξιολογούνται ισομερώς τόσο η εκδήλωση της αμελούς παραλείψεως, όσο και η εξ αυτής επέλευση του αποτελέσματος. Εκτός όμως από την προεκτεθείσα ουσιαστική, θα επήρχετο περαιτέρω και μια δικονομικού δικαίου συνέπεια: εφόσον η απλή πιθανολόγηση της μη επελεύσεως του αποτελέσματος θα αρκούσε για την κατάφαση του αιτιώδους συνδέσμου, τότε θα έχανε εν τοις πράγμασι την αξία της η θεμελιώδης αποδεικτική αρχή *in dubio pro reo*. Πράγματι, στο μέτρο που η αμφιβολία δεν συνιστά τίποτα περισσότερο από ένα είδος πιθανολόγησης ενδεχομένων, η ως άνω αρχή θα εξέπιπτε ουσιαστικά σε *in dubio contra reo*.

Με τον τρόπο αυτό όμως, για την καταδίκη του υπαιτίου δεν θα απαιτείτο πλέον από τον δικαστή ο σχηματισμός δικανικής πεποιθήσεως, αλλά θα αρκούσε εφεξής για την καταδίκη και η δικανική αμφιβολία! Αλλά τότε ερωτάται: ποιος θα μπορούσε πλέον να απαλλαγεί από την κατηγορία της δια παραλείψεως τελέσεως ενός εγκλήματος εξ αμελείας;

Σχετικά, τέλος, με το τελευταίο ερώτημα επισημαίνεται ότι ο μόνος τρόπος για να αποκρούσει ένας κατηγορούμενος την υποθετική αιτιότητα, θα συνίστατο στο να αντιπαραθέσει προς αυτήν μίαν εξίσου υποθετική "αιτιώδη" διαδρομή των γεγονότων: να ισχυρισθεί δηλαδή ότι ακόμα και αν δεν παρέλειπε την οφειλόμενη ενέργεια, το αποτέλεσμα παρόλα αυτά θα επερχόταν! Αυτό άλλωστε προτείνεται από μέρος της θεωρίας (βλ. Ν. Ανδρουλάκης, Ποινικόν Δίκαιον Ι, σελ. 298. Αρ. Χαραλαμπάκης, Παρατηρήσεις υπό την ΑΠ 576/1992, ΠοινΧρον. ΜΒ' 580), και αυτό έχει επανειλημμένα γίνει δεκτό από την νομολογία (ΔιαρΣτρΑερΑθηνών 224/1998, ΠοινΧρ ΛΘ' 146, ΕφΑιγαίου 48/1992, ΠοινΧρον ΜΓ' 61, ΠλημμΣερρών 118/1993, ΠοινΧρονΜΓ'' 1188). Η επιχειρηματολογία όμως αυτού του είδους έχει ως αποτέλεσμα να μετατρέπει την περί τα πραγματικά περιστατικά αποδεικτικήν επ' ακροατηρίου διαδικασία σε έναν δικανικό διαγωνισμό επιστημονικής φαντασίας! Σωστά λοιπόν έχει επικριθεί η εν λόγω τακτική (από την Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, Εξωτερική και εσωτερική αμέλεια στο ποινικό δίκαιο, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 104 επ., και από τον υπογραφόμενο στις Παρατηρήσεις υπό την Πλημμ Σερρών 118/1993, Ποιν Χρον ΜΓ' 1188 επ.).